

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24.— — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 14

V Trstu, dne 10. julija 1924.

Leto V.

DELEGACIJSKO ZBOROVANJE ZVEZE V GORICI 19. IN 20. JULIJA 1924.

Spored:

Sobota 19. julija: ob 9. uri seja upravnega odbora, nato seja vseh odsekov; ob 18. uri seja upravnega odbora.

Nedelja 20. julija: ob 10^{*)} uri delegacijsko zborovanje z dnevnim redom:

1. Otvoritev.
2. Ooverovljenje delegatov.
3. Tajniško poročilo.
4. Blagajniško poročilo.
5. Poročila odsekov:
  - a) organizacijskega,
  - b) Samopomoči,
  - c) izobraževalnega,
  - d) pevskega,
  - e) šolsko-političnega.
6. Slučajnosti.

Vsem, ki se obvezno udeležijo (člani upr. sveta, odsekov in delegati): polnoštevilno in točno!

Vedstvo.

*) Določila se je ta ura vsled prihoda vlakov.

Delegatom

Od vseh strani naše lepe zemlje se sestanete, z gor in z obrežja, iz osrčja Istre, s Krasa, iz Notranjske ter iz solčnih zadolij vipavskih. Ne sestajate se tako kot se je včasih učiteljstvo sestajalo, na praznik s slavnostnimi govori in napitnicami, na šumečo peno priložnostnega navdušenja. O vsem tem ni duha ne sluha na Zvezinih zborovanjih, ker se nočemo omamljati z zvonečimi besedami in ker niso časi, da bi nam patos mogel zaigrati trdo resnico. Sestanete se kot ljudje ki se niso razvadili od mehko božajoče roke, ki se niso preobjedli sladkega kruha in ki jim je stalno visela grožnja in nevarnost nad glavo. Vzlic temu se sestanete.

Ne prikrivajmo si, med nami ni vse tako kakor bi lahko bilo. Sila razmer je mestoma presešla naše moči. Imeli smo trenutke, ko se je zdelo, da se pod enim udarcem zruši vse, kar smo s trudom sezidali tekom let. Vsakdo je okusil vsaj nekoliko bojazni, da povodenj odplavi vse naše delo in zalije tudi nas. V blisku in gromu je malodušje upogibalo ljudi, kriza jih je postavila na preizkušnjo. Bili smo priča, nekateri je niso prestali. Čas lončar je potrkal na posodo in zavrgel ono, ki ni pela, med črepinje. Videli smo jih, ki so šli in izdali vse, kar so mogli izdati. Vedeli so, kaj delajo, in njihova je stvar plačila.

Bili pa smo priča tudi onih, ki so vzdvomili, ki niso videli, kakšna je njih pot in dolžnost. Če bi ne bilo v društvih močnih osebnosti, jasno zročih pred se in pripravljenih na borbo in žrtve, bi danes ležala organizacija v ruševinah. Dvom je beg, je nemoč, iz dvoma ne poganjajo dejanja. Ko bi dvom zmagal, bi propadlo tudi med nami, kar je rešenih нравnih vrednost in kar imamo ustanov. In če bi propadlo, bi se zavrgle tudi vse dosedanje žrtve. To imejte, delegati, pred očmi in ne merite trajnega dela z merilom kratkih poslovnih dob in ne z nesrečami, ki nas zadevajo in ki so prav tako neizogibne kot uime na zelenečem polju.

Huda ura, ki je prišla na stan, ni sklestila živih sil, ki jih imajo naše vrste, ni posekala in oblomila zdravega, čvrstega mladja, ki poganja izmed vejevja. Naletela je na voljo, ki se ne ukloni in ki se ob navalu ne udaja pesimizmu. Kakor hitro se je unesel prvi vihar, se je spet zbuvalo življenje in snovanje v naši organizaciji, ker je tak prirodni zakon, ki ga tudi nevarnost ne izloči izmed činiteljev napredka. Bili so prvotno šibki nastavki, a so polagoma razpleli vso mrežo energij, s katerimi stan razpolaga. Pri vsakem delu, ki naj ima sadov, je namreč potrebna vztrajnost in žilavost, kakor ima vsak akcijski načrt zapovrstne cilje. Sicer je bila prva naloga jasna: društveno življenje se je moralo obnoviti, brez obnove bi dnevno rasla nevarnost popolnega razpada. Večinoma se je to posrečilo in sicer ponekod celo nad pričakovanje, za kar gre hvala mnogim dobrim organizatorjem, ki jih imajo društva. Naloga ni bila lahka, če se le ozremo nekoliko nazaj v usodo strokovnih organizacij. Vendar smo v tem delu, ki se je pričelo, kakor hitro je prišel primeren trenutek, uspeli in zajezili neizbežno razkrajanje.

Med delegati samimi jih je mnogo, ki so s svojimi najboljšimi močmi prispevali, da smo izišli iz mrtve struge. Če kdaj, je dal ves razvoj dogodkov prav onim, ki niso bili udobni opazovalci, ampak ki sami posegajo v tok stvari, radi prirojenega dejavnostnega nagona in radi svoje trdne vere, da se bore, da se morajo boriti za dobro, za pravo. Brez te vere in brez teh ciljev bi vse naše delo ne imelo sreče ter bi se izgubilo kakor vir v puščavi.

Dva velika, borbe vredna cilja imamo namreč pred seboj: doseči ono svobodo, ki jo stan rabi in ki nam jo gazijo, kakor da smo izven vsakršnega zakona, kakor da zakon za nas ne obstoji, ter uveljaviti se kulturno, kakor posredovalci luči in нравno nujnega v ljudstvu, v katerem ži-

vimo in delamo. V teh dveh velikih ciljih, ki gresta vzporedno, zajemamo moč za delo in za žrtve, v teh dveh velikih ciljih je vsa upravičenost naše organizacije, preko dnevnih ovir in preko vseh nasprotnih predpisov, v teh dveh velikih ciljih je možna tesna strnitev pretežne večine vsega učiteljskega stanu, brez ozira na ono, kar nas sicer more ločevati. Če bi teh teženj ne bilo, bi vse skupno delo stanu padlo v nič ter bi se delo poedinca okrnilo na prizadevanje brez pravca in brez poleta. Stanovska organizacija je nam namen, ampak namen kot sredstvo.

Trdo leto smo živelj in trdih naukov nam je

Uoči naših skupština

Učitelj, društva naše Zveze sazivlju svoje redovite skupštine. Lepo je to i pravo, a ujedno utešljivo i časno. Nije bo lepšega i ugodnijega no kad se isto-mišljenici, prijatelji i drugovi sastaju, jedan drugome ruke pružaju, pozdravljaju se.

Uzvišeno je pak kad se sastaju kulturni radnici i borci za čovečanske ideale jedino u tu svrhu, da se dogovore, da večaju kako i čime će moći poslužiti narodu i človeštvu putem dobrih škola i valjanih učitelja. I to mi učitelji činimo i radimo a da malo pomisljamo na sebe i na svoje lične i staleške go-spodarske probitke. Prolistajte sve brojeve našeg «Uč. Lista», pročitajte sve skupštinske izveštaje, opazite da se mi vrlo malo, uprav ništa bavimo ekonomskim učiteljskim pitanjima. Kanda nećutimo gladi i onih životnih potreba. Nasuprot ćete se osvedočiti, da se naše misli, čustva i razgovori kreću u idealnim visinama, odakle, promatramo svet i društvo, s koje visine ga i sodimo i proučavamo tražeći ujedno sva sredstva za njegov moralni preporod i napredak i birajući lekove ranam bolujućeg sadašnjeg čovječanstva. I uprav ovaj naš idealizam i altruizam diferencira nas od drugih stališa, pak se uprav time i ponosimo. Teši nas i diže u očima pa i materijalističkog sveta ono naše poznato delovanje osobno i školsko za više ciljeve ljudske. U tome baš i leži naša moralna vrednost. I dogod budemo takovi idealni radnici i poštenjaci u svom prosvetnom i humanom radu i nastojanju; dogod budemo mi visoko dizali svoju zastavu učiteljske sveopće uzvišene ciljeve: dotle mi i naš staleš i naša škola biće časna, dotle smo mi na stazi što vodi k sreći i blagoslovu staleškom i ljudskom.

Bije nas sve i svi. Nema zla što ga ne oćutismo na svojoj koži. Bije nas nepravda, nije nas nevolja i oskudica; ćutimo sve uvrede i ponižanja. Nismo slobodni ni u školi, ni u selu, a ni pod svojim krovom. Gledani smo i promatrani i nadzorovani kao da smo zloćinci, uhode i kakvi društvu opasni perversni individui- I danomicke gledamo u obraz smrti, pogibelji i ponižanju svake ruke. Gledamo dnevno kako padaju borci, i idealni radnici uprav zato, što se bore za svetlo, za pravicu i čoveštvo, a proti tmuni, nasilju i okrutnosti. Gledamo kako pred očima našim zapuštaju svoje redove i bojne vrste slabići i kukavice, gledamo kako mnogi hrle tamo gde stoji korito, a ujedno bič — oćevici smo nemoralnoj lopovštine gde brat bratu, prijatelj prijatelju, drug svomu drugu kopa grob ipak mi u celoti saćuvavamo svoju ćast a da nijesmo bacili pod noće svoju čoveću i stalešku zastavu. Naš staleš osta nezledjen i ćist

obrodilo. To je pa gotovo, da ne gremo iz njega kot poraženici. Naša moralna sila ni zdrobljena, naša hrbenica je zdrava. Ni nas razvadila bo-žajoća roka, stalna nevarnost ni naredila iz nas bojazljivcev. Napcri prejšnjih let niso bilj za-man, vse lepe in neprijazne ure, vse vztrajno podrobno delo v jasni, izkristalizirani smeri se je izplaćalo v ćasu preizkušnje. Naša žvljenj-ska volja in borbenost nista manjši po vsem tem, kar je za nami.

Delegati, ki ste većinomama sami preživeli, kar je bilo stanu usojeno, ne glejte vrtincev, ampak sledite tok! Resnica je samo ena in vredna žrtve, a v žrtvah za resnico je smisel in je lepota.

i zdrav usred groblja, usred kaljuže; osta nezaražen usred kuće u atmosferi prenasicioj otrovnihi, gnjilih bakcila. Ćudo! Jest, nešto što nas napred kreće, a to je naš zanos za sve lepo; plemenito i pravićno, naš idealizam, altruizam i požitvovnost. A sve ovo uz naš rad i borbu posvećuje i idealizuje naš staleš i naše škole. U svemu tomu leži lepota i cena staleža. U tome se oćituje naša učiteljska duša.

Naš otaj rad kulturni i nesebićni nešto je apostol-skoća. —

Takovi su i naši sastanci. Tu ne ćuješ išta što vredja i ponizuje ćoveka i posvetitelja. Tu samo slušamo izraze ljubavi do svog znanja i ljudskih ideala.

Zar je moguće da imade još i danas ljudi i strana-ka koji rado ne gledaju naše učiteljske sastanke?! Zar je jedan izmedju nas koji se ustrućava, boji i ima obzira pohrliti tamo gde se braća sastaju i gde se vile i junaci roće u hot ljudski i prosvetni?! Ako jest i jedan, tog našeg odmetnika — zaboraviti ne ćemo. Vremena su teška, ali ustrajmo. Svest o našem jedinstvu, i bratstvu nek nas podjari za naše skupštine. Naše patnje, naša budućnost bolja i srećnija, naše jedinstvene želje i potrebe nek nas sve dovedu na skupštine. Tu se ogrijmo, oduševimo i nahranimo novom svežom moralnom hranom. Tu nek se brat približi bratu i razgali mu srce otvoreno i iskreno. Tu na našim skupštinama i zborovanjima, nek se ćuje naša učiteljska reć; tu da se ćuje naš vapaj za naš bolji, ljudskiji život u boljitak prosvetni. Naš glas, glas stotine i stotine kulturnih boraca — ćuti će se! I hoće! Jedno je bo kada nešto reće pojedinac a sasma drugo kad nešto kaće ćitavo učiteljstvo! To dobro znađu naši protivnici. Znađu, pak nam šapću da svoje organizacije raspustimo. Šapću, a ujedno nas vabe sa zobi i bićem. Odmetnik je i nevrednik ko ostavlja sada u najtežim vremenima našu stalešku trdnjavu. Samo naša udruženja i naše skupštine ona su mesta odakle jedino možemo dizati uspešno svoje želje i prosvede. Bez skupština i udruženja izrućili bismo svoje najbolje oruđe obrane i navale. Mi smo ljudi, a ujedno i radosni prosvetitelji. Imamo ponosa i dostojanstva, pak znamo što je i kako. Zna-demo, da moramo u krilu naše Zveze biti jedno telo i jedna duša. U tome smislu i pravcu radimo, ne samo da se nadamo išćekivajući sve dobrote odnekod. Nismo fataliste. Zato vedra ćela i slobodna lica prihrlimo na svoje sastanke. Ne pokažimo ni-kada i nigde i na nikoji način ukoćenosti, ropstva, potištenosti a niti straha ni zdvojnosti. —

Dušu u se! Dolazi ono bolje, ono kulturnije. Ve-rujemo, nadamo se u bolju budućnost, a to može i mora doći jedino putem jedinstvenosti fizićke i moralne, što se ponajeć oćituje na javnim staleškim sastancima. Svi u jedno kolo! Svi na skupštine!

O sestavljenih besedah

Prislovi.

1.) **Prislov koli.** Po istem pravilu kot členka **le** in **li** je tudi prislov **koli**, ki se veže z oziralnimi zaimki in oziralnimi prislovi, samostojna beseda in se piše posebej. Po Breznikovem 106. § je napačno pisati kdorkoli, kjerkoli, karkoli. V § 107. dovoljuje sicer koncesijo, kar je tudi nepravilno. Prislov **koli** je vedno in povsod, bez koncesij, samostojna beseda. V tem nas potrjuje neomajno pravilo, ki ni več pravilo, ampak zakon: Beseda, ki se pregljblje, ne more biti prvi sestavni del spojenke. Svojo samostojnost kaže prav s tem, da je pregljbljna. Zato: kdor **koli**, kogar **koli**, komur **koli**; kar **koli**, česar **koli**, pri čemer **koli**, s čimer **koli**; kateri **koli**, katera **koli**; kakršen **koli**, kakršnega **koli**; kolikršen **koli**, kolikršnemu **koli**; čigar **koli** (svojljni oziralni zaimek čigar se ne pregljblje), s čigar **koli** pomočjo. — Nalično se piše prislov **koli** posebej, če se veže z oziralnimi prislovi: kjer **koli**, kamor **koli**, koder **koli**, kadar **koli**, kakor **koli**, kolikor **koli**, zakar **koli**, kolikorkrat **koli**, kolikor kratov **koli**. — Razen nalične nas potrjuje v neomajnosti tega pravila tudi to, da se lahko postavi med oba prislova še kakšna druga beseda, kot so primeri: **Kakor** bom **koli** mogel. In **koder** on **koli** po svetu leti. **Kjer** si **koli** bodi. **Kamor** že **koli** pojdeš. Takoj ko smem postaviti med dve besedi tretjo besedo, sta to vedno in povsod pač dve besedi, **kjer** že **koli** naj stojita.

2.) **Časovni prislovi**, ki se vežejo s predlogi.

V 101. § ima Breznik sledeče primere: po noči, po dnevi. Poglejmo, kdaj so te oblike pravilne.

Oglejmo si za razumevanje najprej te primere: pred včerajšnjim, pred sinočnjim, pred lanskim. Te sestavljene so okrajšane iz: pred včerajšnjim dnevom, pred sinočnjim večerom, pred lanskim letom. — **Pred včerajšnjim** pomeni, da se je dejanje vršilo tistega dne, ki je bil pred včerajšnjim dnevom, **pred sinočnjim** pa, da se je vršilo tistega večera, ki je bil pred sinočnjim večerom, **pred lanskim** pa pomeni, da se je dejanje vršilo tistega leta, ki je bilo pred lanskim letom. — Imamo podoben primer po svoji nasprotnosti: **po jutrišnjem**, ki je okrajšano iz: po jutrišnjem dnevom. — Prav take sestavljene so: **pred kratkim**, **pred nedavnim**, **v kratkem**, ki so okrajšane iz: pred kratkim časom, pred nedavnim časom, v kratkem času (izraža prihodnost).

V prvih primerih smo imenovali dan, večer, leto, pred katerim se je kaj zgodilo, v drugem primeru dan, po katerem se je kaj zgodilo in v tretjih primerih čas, pred katerim ali v katerem se kaj zgodi. — Pred včerajšnjim, pred sinočnjim, pred lanskim, po jutrišnjem, pred kratkim, pred nedavnim, v kratkem so okrajšane sestavljene in se pišejo narazen.

Če pišem po dnevu, po noči, po letu, po zimi, imenujem tudi čas, ki je nastopil po dnevu (= za dnevom), po noči (= za nočjo), po letu (= za letom), po zimi (= za zimo), kakor je nasprotje pred dnevom (pred dnevom), pred nočjo, pred letom, pred zimo. — Po dnevu pomeni, da se je dejanje vršilo, ko se je že dan končal, po noči, po letu, po zimi pomenijo, da se je dejanje vršilo, ko se je že končala noč, leto, zima.

Če pa hočem povedati, kaj se je zgodilo v tistem času, ko je bil dan, noč, leto, zima, moram pisati podnevi, ponoči, poleti, pozimi. — To spoznamo lepo in sledečih primerov: **Po** lepem **dnevom** je nastala temna no, **po** temni **noči** zopet lep dan. **Po** suhem **letu** je deževna jesen. **Po** mrzli **zimi** je bila prijetna pomlad. — Drugače pa je: **Podnevi** delamo, **ponoči** počivamo. **Poleti** se izprehajamo, **pozimi** sedimo za pečjo.

Podobni primeri so počasi in po času; včasih, včasih in v času, v časih. Načinovni prislov počasi je teoretično časovni prislov. Počasi delati, pomeni, delati tako, kot zahteva čas, da ne smem s svojim delom prehitovati časa. Drugačen pomen pa ima: po času: **Po** onem **času** nisem nič več slišal o prijatelju. — Počasi bi teoretično pomenilo čas, v katerem se kaj vrši, po času pa poznejši čas dejanja. — Po svoji nasprotnosti imamo: pred časom: **Pred** davnim **časom**. Ne hodi **pred časom** tja.

Včasih, včasih značita popolnoma nedoločen čas v pomenu nekdanj (trajnost) ali v pomenu sem ter tja (ponavljanje): Včasih (nekdanj) se je lepše živelo. Včasih (sem ter tja) zahajam k sosedu. Že pridem včasih (sem ter tja) k tebi. — V času, v časih stojita v zvezi s kakim pridevnikom: v prejšnjem času, v starih časih, v nekdanjih časih, v poznejših časih.

Po vseh primerih in prisposodbljanju je menda dovolj jasno dokazano, da se pišejo ponoči, podnevi, poleti, pozimi skupaj in da so spojenke.

Ivan Matelič.

IZ ORGANIZACIJE

IZOBRAŽEVALNI TEČAJ PRI SV. LUCIJI se bo vršil od 22. do 28. julija, s predavanji in diskusijami dnevno ob 9. in 16. uri. Za udeležence tečaja je obvezna prisotnost pri vseh predavanjih in razpravah.

Predavanja so določena tako le:

Torek 22. julija: Žena in družba (Alojzija Štebi);

Sreda 23. julija, zjutraj: Vzgoja v toku časa, popoldne: Moderne pedagoške ideje (Fran Žgeč);

Četrtek 24. julija, zjutraj: J. J. Roussejev pedagoški zavod v Ženevi, popoldne: Vizitacija šol v Franciji in Švici (Fran Žgeč);

Petek 24. julija, zjutraj: O biologiji (Pavel Grošel), popoldne: Uvod v ekonomiko (Henrik Tuma).

Sobota 26. julija, zjutraj: Il giornalismo (Mario Nordio), popoldne: Macchiavelli (dr. Tranquilli).

Opomba: Ni izključeno, da ne nastopi glede predavanja še kaka izprememba.

Ker je priglašeni okrog 100 tovarišic in tovarišev, ne bo mogoče preskrbeti postelj za moške, zato naj ti prinesejo s seboj odejo, da bodo prenočevali na senu. Potnina in prenočnina se povrne le onim, ki so se pravočasno zglasili. Prehrana je skupna — kakor prejšnja leta. Tehnično vodstvo tečaja ima poseben odbor.

Delegati Zvezinega zborovanja. Goriško učiteljsko društvo:

46. Bercè Josip, 47. Jelšek Amalija, 48. Kemperle Jelka, 49. Klančič Milka, 50. Kerda Milan, 51. Kramer Franc, 52. Mikuluž Jelica, 53. Obljubek Stano, 54. Nemeč Peter, 55. Prinčič Ana, 56. Rojic Jaka, 57. Strel-Trpin Tilka, 58. Zorn Emil.

Pazinsko hrvaško uč. društvo: 59. Mogorović Mate, 60. Ribarić Martin.

OPOMIN. Kdor še ni poslal Zvezi statistike, kakor smo jo prosili v obeh številkah v juniju, naj to stori brez odloga!
Vodstvo.

ZGUBA **Račun zgube in dobička Zveze učiteljskih društev v Italiji 1923.** DOBIČEK

Tek. št.		L	c	Tek. št.		L	c
1.	Učiteljski list; plačano	24413	60	1.	Članarina izterjana	43668	10
2.	„ „ : dolg	6856	80	2.	„ „ zaostala	10765	—
3.	Pevski zbor	18850	—	3.	Ročni zapisnik: plačan	1407	—
4.	Samopomoč: plačano	1788	—	4.	„ „ : dolžan	460	—
5.	„ „ : dolg	3866	—	5.	Uprava Uč. lista: plačala	157	—
6.	Samoizobraževalni tečaj 1923	2188	75	6.	Plačano Učit. listu za 1922	3892	—
7.	Spominski dar tovarišu	700	—	7.	Primanjkljaj	11541	40
8.	Potnine	2397	—				
9.	Uprava blagajne	600	—				
10.	Pisarniške potrebščine	74	65				
11.	Ročni zapisnik: plačano	297	20				
12.	„ „ : dolg	2110	—				
13.	Podpore	200	—				
14.	Mladinske knjižnice	300	—				
15.	Članarina izterjana za 1922	6457	80				
16.	Preplačana članarina	370	70				
17.	Izterjano za ročni zapisnik 1922	400	—				
		71870	50			71870	50

AKTIVA

Bilanca za l. 1923

PASIVA

Tek		L	c	Tek. št.		L	c
1.	Blagajna 31. 12. 1923	2513	20	1.	Dolg pri upravi Učit. lista	6856	80
2.	Posojila	3900	—	2.	Dolg pri Samopomoči	5866	—
3.	Zaostala članarina	10765	—	3.	Dolg pri tiskarni (Ročni zapisnik)	2110	—
4.	Ročni zapisnik: dolžan	460	—	4.	Preplačana članarina	370	70
5.	Novi rod: dolžan	1269	50	5.	Izposojila	4900	—
				6.	Premoženje	604	20
		18707	70			18707	70

Pazinsko hrv. učit. društvo obdržalo je 15. junija ov. god. u Lupoglavu svoju glavnu skupštinu, kojoj je učestvovalo 16 učitelja i 5 učiteljica. Sastanku je prisustvoval zastupnik pazinske političke oblasti sa tri oružnička brigadira i tri oružnika, kojima se na zahtev uručio spisak nazočnog učiteljstva.

Predsednik V. Šepić otvarajući skupštinu pozdravlja gosta druga J. Dolgana te vladinog poverenika. Seća se naših pokojnika: A. Zuccona i K. Rade-ja i drugih živih pokojnika: onih kolega-ica što nijesu ovde nit su naši članovi. Spominje i druge za Istru i učiteljstvo ovde pokojne, a to su: A. Ladavac, A. Smoković, Čop Josipa (ovi biše naši društv. odbornici), te J. Vojnića, P. Prodana, i M. Primus, koji svi, izgubivši svoja učiteljska mesta, moradoše preko medje, a konačno i našeg društv. potpredsednika J. Sirotića, koji bi premešten u voloski kotar. Pozdravlja prerano i nasilno umirovljene kolege-ice, koji ostaše na rodjenoj grudi (Iv. Medvedić, A. Zmak, V. Šepić, M. Zuccon.) Pozdravlja dalje sve drugove što lišeni učit. mesta jesu još medju nama (Marijon-Hreljak Otilija, Mara Legović). Pozdravlja konačno sve bivše naše društv. predsednike i tajnike što ponaj-već radi te časne službe biše prognani, te konačno one koji su sada ovde medju nama, a sutra ne će biti živi . . . .

Spominje tužno, kako ono bio zadovoljan društv. predsednik, koji je ovo na trčćanskoj našoj skupštini 1914. god. veselo istaknuo, da društvo (N. Pro-

svjeta) broji 228 članova, dočim bilo 248 hrv. učit. u Istri).

U dalnjem govoru razvija letimice historijat udruženja hrv. učiteljstva Istre, koje je imalo već u predratno doba čak i svoje vlastito glasilo «N. Prosvetu», a snovalo već onda o svojoj staleškoj gospodarskoj zadrugi. Već otrag 15—20 god. imalo je naše društvo svoj pevački zbor i orkestar, te smo priredjivali zabave. Držali smo mi učitelji roditeljske sastanke i predavanja, te upriličili razne tečajeve. Pokušaj bio da se uvuče u naše društvo strančarstvo; što odlučno odbismo.

Naše se društvo već prve godine i prvog dana opstanka priključe k ljubljanskom Savezu slov. učit. društava, od kojeg se docnije raskrstismo radi uvlačenja strančarstva.

Rat i izaratni okolnosti prisiliše nas da obustavimo svoje društv. glasilo, a mesto «N. Prosvete» osnovasmo današnje naše društvo pod drugim imenom, te pristupismo velikoj organizaciji: Zvezi svijuz slav. učit. društava Julske Krajine. Imamo svoje drugo glasilo «Učit. List», imamo Pevački zbor, Samopomoć i prosvetne tečajeve. Mi se sada nalazimo društveno u istoj vodi kaošto i pre rata. Sve imamo, sve moramo zadržati i čuvati. Mi vodimo i danas onu istu učiteljsku «politiku» kao i otrag 20 godina, a to je: pošteno, prosvetno idealno — dalje, napred u boljitak učiteljski, društveni, i narodni. Dalje od strančarstva! — Ne gubimo nade: doći će bolja vre-

mena. Mora doći doba, da ćemo moći i s italijanskim učiteljstvom kolegijalno raspravljati o učitelj, interesima. — Glavno je, da mi ne smalašemo i ne gubimo veru u svetle ideale.

Predajmo ih svojim naslednicima. I zadnji slav. učitelj Istre neka reče: Tu sam! I ja imam pravo živeti. Braćo — završi — živimo veselo i odvažno! Ta krasno je živeti. . . !

Izvešće društ. tajnika opširno je iscrpivo te sačinjavalo u višem tonu. Tu spominje izvešće one kolege-ice, što biše otpušteni i otišli. Odborske sednice nisu se držale iz više razloga. Nepravedno je lani kolega napadnuo naše delegati, koji su inače bili sasama na svomu mestu. Nisu oni ništa rušili, no samo gradili i učvršćivali Zvezu. Predsjednik je na pazinskoj pošti prijavio društveni uložak od kruna 1345.45 na bečkoj poštanskoj štedionici. Svaku poznatu neugodnu promenu, nepravdu i nasilje pripisuje Zvezi, koja je svakiput intervenisala, veckrat uspešno, a ponajveć bezuspešno zbog poznate državne i pokrajinske politike i sistema. Vešta pera s druge strane nastojala su ožigosati sve nepravde i nekulturnosti na račun slav. učiteljstva, te dizala ujedno u redovima našeg učiteljstva moral i moralne kreposti: odvažnost, ustrajnost i veru u pobeđu istine i pravice. Društ. blagajnik je uprav zamernom marljivošću i ustrajnošću uterivao tekuću i zaostalu članarinu pač se naše društvo može pohvaliti (i pohvaljeno bi od Zveze), da je ono jedino namirilo svoje prinadležnosti i za tek. god. 1924. Neki zamerili blagajniku radi njegove prerevnosti; ali ako se koji uvredio, i pošto vredjati nije mu bila nakana, moli oprostjenje, a ovo radi staleških interesa.

V daljnem toku izveštaja tajnik spominje, da je društvo brojilo 1. 8. 1922. 51 člana, a danas samo 26. Na početku šk. god. nije bilo primljeno u službu 13. ca. Sedmorica ih otidje, četvorica bi ponovno primljena u službu, a dvojica čekaju na nju i danas. Najnovija žrtva je drug J. Vojnić. Broj sadašnjih članova pokazuje na naš pretužni položaj. Ova naša zemlja nema već kruha za svoje sinovi i kćeri; Istra nema krova za svoju vernu decu. A mi ljubimo i svoju rodnu grud i svoju kućicu, svoju školu i narod naš. Mi jedino želimo u svojoj zemlji živeti i kulturno delovati, a ujedno poštivajući sve državne zakone.

Zatim je blagajnik izvestio o društv. imovnom stanju. Primitak: 6440 L, izdatak: 6255.37 L. Zveza namirena do 1. 7. 1924. Bivši članovi duguju 782 L, a sadašnji 1104 L. Dva člana — nečlana predalo se odvjetniku. Zaključilo se terati sve stare dugove od bivših članova ma gdegod se nalaze; članarina se briše suspendovanima i pokojnima. Skupština na predlog revizora odobrava rad i postupak blagajnika.

Zatim kol. Dolgan na dugo i široko obrazlaže Gentilejevu škol. reformu ponajveć glede učevne osnove i novih tiskanica, a pustio je da istakne sve bolje ili lošije strane novog škol. zakona društvenopolitičke naravi, što zasecaju duboko u kožu čitavog učiteljstva cele države, osobito nas Slavena. Pošto će biti ovaj referat otisnut, ne ćemo ga ovde iscrpivo navesti. Svakako kol. Dolgan zaslužuje našu pohvalu i priznanje.

Novi odbor: Predsednik: V. Šepić; podpredsednik: J. Staver; tajnik-blagajnik: Martin Ribarić. Ostali odbornici: Marija Jericijo, Andjelka Prašel, Jakša Brdar i Janka Zović umesto Marka Zlatića koji otkloni ponudjenu mu odbornišku čast. Revizori: Vuk. Findrle i Jos. Žigante.

Poveo se govor o Samopomoći. Predsednik ističe njezinu važnost. Kol. Dolgan daje daljna razjašnjenja, a tajnik ostalasa strane financijske.

O pevačkom zboru izvestio je drug M. Moğorović, koji je ocrtao rad zborov od njega postanka do danas, istaknuvši njegov veliki, uprav neočekivani uspeh doma i med inorocima, čime zbor nas slav. učitelje te naš narod uprav prodičuje i raspršuje predrasude. A ovaj zborov uspeh imademo zahvaliti umetničkoj duši: drugu Srećku Kumaru, koji vodi svoj zbor od uspeha do uspeha, od jednog mesta do drugoga. Akoprem je naš zbor naičao na svojoj turneji po Italiji na tvrdo tlo, ipak umetnička vrsnoća i visina njegova nije se mogla potlačiti i sakriti; a nije srećom ni poništio ni uskolebao ljubav i veru naših divnih pevača u svoj uspeh i napredak. Nije daleko doba, da će italijanski narod poštovati zaslugom naše pesme one, koje barbarima nazivlje.

Kol. Ribarić opaža, da ne bi nekoji sudrugovi prigovarali povišku od 2 L za zbor, kad bi samo bar jednom, kaošto je on, mogli prisustvovati zborovom nastupu i diviti se. — U tom časaku rekli biste: plaćaću i 10 L mesečno! — I predsednik ističe moralnu i prosvetnu važnost našeg pevačkog zbora.

Kod točke: o socijalnom tečaju, govorio je kol. Dolgan davši o njemu informacije. Drug Ribarić oduševjava sudrugove za prisustvovanje tome tečaju u Sv. Luciji. Oni, koji mu udioničtvovaše, ne mogu ga nahvaliti, pošto na sve učesnike deluje moralno i intelektualno. Živa je želja i nas u Istri pohrliti u bratsko kolo i domenak, i mi želimo potrebu odmora, vesela razgovora, a ujedno i pametna razgovora, zato će se ovaj put stalno više kolega priglasiti za prisustvovanje tečaju.

I zbilja na ove reči prijavi se ih 14. ca. Tajnik dalje izjavlja, da će se moći idućih god'na više kolega poslati na tečaj na račun društv. blagajne, ako se bude redovito plaćalo članarinu.

Na naslov «Uč. Lista» prigovorio je drug Žigante, nekrologu pok. kolegi K. R., (koji inače nije bio duго godina naš član), gde spomenuto, da bio i trgovac.

Predsednik se nije osvrnuo nit se mogao na prvu opasku kol. Žigante, radi ambijenta skupštine i radi delikatnosti pitanja, no opozorava sudrugove, da predsedništvo i naš List ne dobiva dostatne pomoći i sokova sa strane svojih članova. Nada se, da će i tom pogledu biti bolje.

Pošto je bio dnevni red iscrpljen, predsednik ponovno pozdravlja skupštinare, koji su pokazali današnjom skupštinom, da u nama nije zamrla stališka i društvena svest.

Dodatak k izveštaju skupštine u Lupoglavi: Nisu prisustvovali skupštini ovi kolege-ice: Braidotti Marija; Brdar Anka, Brdar Jakša, Brnobič Anka, Flego Ante, Jericijo Marija, Kurelić-Kopitar Marija i Sufić Ester, koja je svoju odsutnost ispričala polaganjem ispita. Po društv. pravilima dužni su ovi uplatiti društv. blagajni po 5 L i jošće biti na — prilitu.

Učiteljsko društvo za idrijski okraj je imelo v nedelju 29. junija svoj redni letni občni zbor. Prisotnih je bilo tri četrtine članov; izostali so se većinom opravičili s tehničnim vzroki.

Tov. predsednica je pri otvoritvi zborovanja izrazila posebno zadošćenje nad tem, da se je učiteljstvo vsega okraja združilo v eno društvo. S tem je dobilo društvo strogo strokovno lice, pa tudi sicer je to prevelikega pomena. Zahvalila se je vsem, ki so pripomogli, da je društvo v preteklem letu uspešno delovalo in vzpodbujala k delu v bodočem letu. Tudi društveniki se najiskreneje zahvaljujemo tov. predsednici za zelo skrbno vodstvo društva in jo prosimo, da bi mu tudi nadalje posvećala svoje izkušnje in moči.

Tov. tajnica je poročala o društvenem delovanju. Društvo je imelo v preteklem letu 4 odborove seje, 3 prijateljske sestanke, en izlet in en občni zbor. Namesto običajnih prej se je vršila ob zimskih večerih ženska samoizobraževalna akcija, in sicer skupaj s članicami «Slomšk. Zveze». Pri tej akciji je bilo 10 predavanj o raznih smereh etike. Začetkom leta je imelo društvo 24 članov in članic, med letom je ena članica izstopila, ker se je poročila, v zadnjem času pa je vstopilo 19 članov «Slomšk. Zveze», ker je vse učitelstvo sklenilo združiti se v enem društvu. Sedaj ima društvo 42 članov.

Tov. blagajničarka nam je med drugim povedala, da so društveniki tudi v preteklem redno plačevali

prispevke in da je društvo poslalo «Zvezi» prispevke od vseh članov. Tudi dolg, ki ga navaja Uč. list z dne 1. julija, je že poravnán. Pregledovalki računov sta našli račune v redu. Delovanje društvene knjižnice je bilo v preteklem letu skromnejše kot prejšnje, ker pri majhnem številu članov ni bilo sredstev, da bi bilo mogoče naročiti več revij. Ker je sedaj narastlo število društvenikov, se bo s prihodnjim letom lahko knjižnica zboljšala.

Pri predzadnji točki je poročal tov. M. Mikuz o šolski reformi. Nato se je izvolil nov odbor. Pri slučajnostih se je priglasilo 18 članov in članic za tečaj pri Sv. Luciji.

P.

FELJTON

(Nadaljevanje)

Moskovski Hudožestveni Teatr

Naslednji večer se je igral Dickensov «Življenski boj». O tem, čemu igrajo Hudožestveniki Dickensa, je napisala prirediteljica tega komada za oder, gospa Krasnopolska posebno razlago, v kateri pravi:

«Vladimir Solovjov je v svojem delu «O lepoti» zapisal, da se umetnost radi umetnosti (l'art pour l'artizem) preživlja, ter da bo nova umetnost nekaj takega, kar izhaja neposredno iz življenja. Prava lepota mora namreč globoko delovati na realni svet, prenavljati mora realnost ter jo idealizirati.

Tudi Dostojevski je dejal, da bo lepota rešila svet. Po Dostojevskem ne bo bodoča umetnost vlekla človeka na ledene vrhunce estetizma. To bo tvorna sila, ki razsvetljuje temo in kroti zlo. Za ustvaritev take umetnosti pa je po Dostojevskem potrebna borba z življenjem prav tako kakor ljubezen in sočustvovanje.

Kakor še nikoli, je zdaj napočil čas, da postane umetnost velika stvar in realna sila. Še nikoli ni bila realnost tako potisnjena v temo in teptana z nasiljem kakor danes. Svrha predstavljanja Dickensovega «Življenskega boja» je obujanje spominov, preprostih, otroških in milih, da kakor solnce obdajo trudno dušo sodobnega gledalca z uteho.»

Dickens je v svojih božičnih pripovedkah poln družinske idilike. Ne imenujejo ga nekateri zaman angleškega Dostojevskega. On učinkuje z nekako resno pobožnostjo. «Življenski boj» slika kakor «Cvrček za ognjiščem», kako meče življenje ljudi sem in tja, dokler se končno ne rešijo na otok blaženih.

«Življenski boj» se godi v angleški provinci v 19. stoletju. Zdravnik dr. Jadler ima dve hčerki, Grace in Marion, ter varovanca Alfreda, katerega je namenil mlajši za moža. Za doktorja je svet in življenje na njem komedija. Z vidika komedije presoja vse, kar se godi okolu njega. Končno odpelje lahkoživi baronet Warden Alfredovo nevesto Marion z neke hišne zabave. Ta dogodek dá življenju v hiši popolnoma novo lice. Služkinjo Klementino, ki je pomagala Marion k pobeigu, odslovi dr. Jadler iz službe. Reši pa jo njen kuhinjski tovariš Benjamin, ki jo poroči, nakar najmeta gostilno v predmestju, od katere živita. V to gostilno pride nekoč baronet Warden. Oblečen je v žalno črnino. Klementina ga spozna in začne domnevati, da se je moralo nekaj zgoditi z odpeljanim dekletom. Warden jo v sumnji potrdi, kar jo strašno potlači. A kmalu doživi Klementina na domu dr. Jadlerja, kamor večkrat zahaja na obiske, radostno presenečenje. Pobegla Marion se je namreč vrnila domov. Alfred je medtem poročil njeno starejšo sestro Grace, s katero živi srečno. Oče je Marion vse odpustil in tudi Wardenu spregleda lahkomišelnost. Izgubljene duše se na koncu zopet

najdejo, disonance izginejo, v hišo se vrne solnce stare sreče. In stari dr. Jadler pride do spoznanja, da življenje ni farsa, temveč silno resna zadeva, katero smatrajo le lahkomišelnosti za komedijo.

«Najtežje je v igri ustvariti skupno atmosfero. Za pripravo kake igre smo uporabljali vse panoge umetnosti. Igralec se ni samo pripravljal na svojo vlogo, temveč je tudi živel v muziki, ki odgovarja komadu, na razpolago so mu bile ilustracije, predavanja, z eno besedo: vse, kar je moglo pripomoči do skupnega sozvočja. Bilo je mnogo, mnogo dela...», piše režiser Masalitinov. V «Življenskem boju», kjer igra muzika prav tako veliko vlogo kakor nastopajoči akterji, se je videlo, da so te besede potekle iz izkustva. Uprizoritev igrokaza je bila tako popolna, da ni mogoče trditi, ta in ta je bil na visku, oni je igral šibkeje itd. Vse je bilo zaokrožena celota. Igralcev si ni bilo mogoče predstavljati brez okolice, te pa ne brez takih igralcev. Od Masalitinova, ki je ustvaril dr. Jadlerja, pa do služničadi, vse je bilo prekrasno. Tu se je videlo, kako spontano je hudožestveniško naziranje, da so vse oderske stvari: dekoracije, kostumi in drugo vzporednega pomena, da je glavno le igralec, njegova živa, resnična beseda, dikcija, gesta, njegova duševna igra. Kadar Hudožestvenik igra — piše sam Masalitiiov — ter na odru joka, občuti istočasno v dnu svoje duše veselje, ker ustvarja, medtem ko v resničnem življenju tega veselja v žalosti ni. Odtod globoka prepričevalnost hudožestveniških stvaritev v režiji in igri.

III.

Svojo veliko besedo pa so rekli Hudožestveniki šele v drugi polovici svojega gostovanja.

Tretji večer se je igrala Leonida Andrejeva igra v štirih dejanjih «Jekaterina Ivanovna». Fabula te drame je sledeča:

Georgij Dimitrijevič Stibejev, član državne dume, ponosen človek, osebnost doma in v svetu, ima za ženo Jekaterino Ivanovno. Ze šest let živi z njo v srečnem zakonu. Ves ta čas ni skalila njune zakonske sreče nobena senca dvoma o zvestobi. Stibejeva hiša je na razpolago vsakomur; gospodarjevo obilje ne šteti pri dobrodošliih gostih z ničemer. Kmalu pa se vlihotapi v Stibejev dom puhoglavce in nizkotnež Mentikov, do zopernosti uslužen človek. Mentikov je posebno Jekaterini Ivanovni povsod na razpolago. In ker je Stibejev večinoma odsoten, se Jekaterina Ivanovna spusti v razgovore z Mentikovim ter postane z njim nekoliko domača, seveda na razdaljo dostojnosti in respektá. Nekdo, ki vse to opazuje, piše Stibejevu anonimno pismo, s katerim ga opozarja, da ga žena vara. Ker zdvomi nad zvestobo Jekaterine Ivanovne, postane Stibejev pozornejši na njena pota. Nekoč res odkrije, da je bila na obisku pri Mentikovu. Radi tega obiska zbesni, povzroči mučno sceno in ustrelí trikrat na svojo

ženo. Duša Jekaterine Ivanovne je od tega trenutka dalje ubita, da si ostane Jekaterina neranjena; odpravi se od hiše z namenom, da se nikdar več ne vrne v naročje zakonskega moža.

Jekaterina Ivanovna ni mogla pojmiti, kako je Stibejev mogel priti do tega, da jo je hotel ubiti. Da se mu osveti, se pozneje res vda Mentikovu. Z njim zanosi, toda v bolnišnici ji odpravijo plod. Nato se poda na okrevanje na deželo. Tu se kmalu oglasita pri nji dva moževa parlamentarja, Georgijev brat Aljoša in slikar Koromislov. Hočeta jo pridobiti za to, da bi se vrnila k Stibejevu. Ko se odstranita, vstopi on sam — Georgij. V pretresljivi sceni mu Jekaterina Ivanovna prizna vse, kar je zagrešila v zadnjem času; mož ji vse odpusti; toda Jekaterino Ivanovno začne navdajati grozen, obupen strah pred samo seboj. Kljub spravi, katero sklene z Georgijem, se tega strahu ne more otresti. Okusila je prešestovanje in se ne more več iznebiti pohote po krvi drugih moških. Vendar le skuša premagati samo sebe s tem, da zaigra v sosednji sobi na klavirju pesem, s katero hoče možu povedati vse kar ji leži na duši. To pa onemogoči baš vstopivši Mentikov, ki pokvari s svojim nastopom vso čistost, ki se je hotela dvigniti iz blata.

Jekaterina Ivanovna je vnovič potisnjena ob tla in se začne kratkomalo prodajati brezčastnim moškim. Ona je brez duše, katere ne čuti več, odkar je mož streljal nanjo. Brez čuta sramežljivosti in odgovornosti se ponuja vsem vprek: zapeljuje svaka Aljošo, ponuja se Mentikovu in Koromislovu. Slednjemu se ta ostudnost končno upre. Ogorčen nad njenim početjem, sklene govoriti z njo resno besedo in jo pripraviti na pravično pot. Toda za to je že prepozno. Jekaterinino nečistovanje je postalo njen element. Brez njega ji ni več življenja. Niti Stibejev, niti Koromislov ne more pogoditi, kaj se pravzaprav godi z njo: ...ali nečistuje, ali moli s svojim nečistovanjem, ali koga ošteva s tem...» Padla je na dno, ni ji več rešitve.

Zadnje dejanje drame se vrši v ateljeju Koromislova. Večer je. Slikar portretira Jekaterino kot Salomo. Ona stoji na odru in vleče poglede vseh navzočih moških nase. Hoče se ji samo enega: glave proroka. A ker je ne dobi, si napoveduje konec. Stibejev jo vzljubi, toda sedaj je že prepozno. Blagoslavlja jo, Jekaterina Ivanovna odide. Kam? Kdo more reči! Gre da se pogrezne še globlje v blato, v močvirje in da od tam ulone v smrt.

«Jekaterina Ivanovna» je tragedija pasivne ruske ženske duše. Njene globine so mistične. Realnost, hladen, trezen razum jim seže do dna. Ljubezni je okusila malo; dvomi jo vijejo kakor vrtinci lupino, dokler ne izgine v divjem plesu nerazumevanja pod umazano vodo pozabnosti.

Jekaterino je predstavljala gospa Germanova. Njena igra je dviganje, omahovanje, padanje revnih človeških rok, ki bi se vedno rade nečesa oprijele, pa ne morejo doseči rešilne bilke. Brez opore naposled omlahnejo in izginejo za vekomaj.

O tej ustvaritvi se da napisati cela psihološka študija; nianse igre gospe Germanove so bile tako bogate, polne, duševne, da so ostavile v očeh gledalcev solze sočutja.

Trojico oseb je treba omeniti v «Jekaterini Ivanovni» poleg gospe Germanove: Pavlova, inkarnatorja Mentikova, ki je bil tako naravno osladno vsiljiv, da se ti je vsled nizkotnosti gabil v dušo; Masalitinova, globokega interpreta Stibejeva, ki samo v začetku nastopa aktivno in ima pozneje mučno pasivno vlogo. Bil je v prvem dejanju po prepiru ko strelja na ženo genijalen v svojem nastopu. Tretji je Sarov, stvaritelj Koromislova. Trije veliki

igralski, vpričo katerih gre pohvala ostalim še le na koncu.

Zaključni večer Hudožestvenikov je bila Ibsenova «Gospa morja». Resnici na ljubo naj priznam, da sem dvomil nad zmožnostjo oderskega uspeha «Gospa z morja» po tem, kar sem videl na ljubljanskem odru lani, v začetku gledališke sezone. (O stvari sami sem pisal na tem mestu pod naslovom: «Tri ženske drame».) Bil pa sem neverjetno iznenaden. Hudožestveniki so napravili iz Ibsenove doktrinarne tragedije življenjsko umetnino, ki je človeka prevzela.

Vsebinska «Gospa z morja» je znana: zdravnik dr. Wangel, prikovan na nordijsko provinco, zajedno med fjerne, ima histerično ženo Elido. Zrak jo duši v grlu, stiska v prsih. Ona ni niti mati, niti žena, niti gospodinja. Težko bolna trpi na razstrojenih živcih, ki jo navdajajo z bolnimi mislimi in vtisi. Spomini iz preteklosti še bolj poostrijo to stanje. Poznala je nekega mornarja, k jo je nekoč skrivnostno poročil z morjem. Mornar ji je obljubil, da se vrne ponjo in da jo odpelje. Med njegovo odsotnostjo se je Elida poročila z Wanglom, ki jo je po njenih sedanjih besedah «kupil». Ta mornar je njena usoda, morebiti pogin, a mogoče tudi rešitev. Ko bi vsaj prišel, da bi se mogla prosto odločiti za Wangla in zoper njega ali narobe! Ta prilika se ponudi. «Tujec» se vrne ponjo. Po težkem boju privoli Wangel v prosto izbiranje, pod vtisom katerega se Elida odloči proti tujcu in za nadaljevanje življenja z Wanglom. To jo ozdravi.

Strmei sem nad režijo, nad skupno igro, nad gospo Germanovo v tej Ibsenovi tragediji. To je bilo nekaj, kar je mogoče samo doživljati. V tej igri ni bilo niti sledu o šabloni, nič virtuoznosti, narejenosti. Vse je vrel iz duše in topilo srca v blaženosti, ki dviga človeka k Bogu. Bil je večer velike, slovanske umetnosti.

Masalitinov je predstavljal Wangla, Komisarov Arnholma, Skrabina Boletu: vsi ti in pa trije ostali (Hilda, Ballested in tujec) so s svojim intenzivnim ustvarjanjem dvigali zaklade iz duš gledalcev in poslušalcev. Na koncu igre se je moral zastor nešteto krat dvigniti, občinstvo je stalo kakor prikovano na svojih mestih, nihče ni hotel ostaviti gledališča. Oder je bil zasut s cvetjem in po nad polurnem aplavzu so ljudje nesli Germanovo na rokah do hotela, pred katerim so trajale ovacije pozno v noč. Hudožestveniki so zmagali v srcih. Oni ostanejo naša duševna last. Kar smo videli pri njih, ne pojde nikdar več iz spomina. «Duša se je z dušo v eno zliła», je pravilno označila to razumevanje ga Germanova.

IV.

To kratko, v naglici napisano poročilo bi bilo še nepopolnejše kot je, če bi izpustil par misli Germanove o sodobni umetnosti in gledališču. Njene besede so:

«Svobodna gledališka umetnost se mora posvetiti tragediji. Svet se je preveč potopil v materializem in v hrupu in gneči se je duša izgubila. Pozabili smo na to, kar je bistvene važnosti za življenje. Ljudje so se popolnoma vdali «contingensu». Jedro je pozabljeno, vidi se samo lupina.

Zdi se, da motrimo vse okolu nas s stališča stvari samih. A vendar obstoji nekaj, kar presega realnost stvari, kar pronica v njihovo bistvenost. K tej bistvenosti se moramo zopet vrniti. Povrniti se moramo k veličini in idealizmu. Vsi veliki duhovi čutijo to potrebo. Tam, kjer se je pojavil povojni materializem brez duše in čuvstva, se najbolj čuti to težnjo za ideali in iskanje duha.

Umetnost bo pri tem preporodu mnogo pomagala. Načelo umetnosti radi umetnosti same (l'art pour l'artizem) se je preživelo. Umetnost živi radi nas ljudi, da nas dviga nad vsakdanje življenje, da nas zanaša s pogledi na večne ideale in da nudi naši duši življenje tišine in ugodja. V boju s sredstvi sodobnega življenja smo pozabili na življenje duše, brez katere mora naše telesno deblo usahnuti.

Vrniti se moramo nazaj k filozofiji in religioznosti. V njih najdemo sintetične odgovore na vsa vprašanja, odgovore, ki prehajajo preko vseh konkretnih manifestacij poedinih živih in mrtvih stvari ter motijo vse z enega samega splošnega vidika, ki je zapopaden v pojmovanju bistvenosti. V religiji najde človek pomirjenje. Religija mu daje veličino duha ter ga dviga z njegovo okolico vred.

Radi tega menim, da gledališki umetnosti dandanes najbolj odgovarja tragedija. Bolest človeka dvi-

ga, vodi ga k velikim mislim duha in čuvstva. Ona zbira njegovo notranjost ter ga odmika od malenkostnih vprašanj dnevnega življenja.

V smislu teh idej uprizarjamo Tagorea («Kralj temnega hrama»), ki postavlja na sceno čisto dušo hrepenčo po svojem Kralju-Bogu. Svet je danes na potu k dviganju duha.»

Te besede so njen in ostanejo naš evangelij.

Stano Kosovel.

Prave literature o Hudoženstvenem teatru nisem pri spisovanju tega članka uporabljal nobene. Delal sem po spominu, pri čemer sem se posluževal samo par beležk, katere sem si slučajno izpisal. S pridom sem dalje uporabil razgovora z gospo Germanovo in g. Masalitinovim ter referat ge Krasnopoljske o uprizarjanju Dickensa.

Razno

Zrtev. Tov. Alojzij Verč leži težko bolan v tržaški bolnici. Pred več meseci si je nakopal bolezen v Šmartnem, kamor je bil premiščen iz Kanala. Znano je, da so tovariša preganjali in to v njegovem štiridesetem letu službe. Preganjanje je zelo vplivalo na duševno stanje tovarišev, zato lahko trdimo, da je žrtev sistema. Želimo, da bi tovariš skoraj okreval.

Definitivna nameščenja učiteljstva. Unione Magistrale Triestina je nedavno temu sprejela resolucijo, s katero zahteva, naj se že vendar enkrat uredi vprašanje trajnih učiteljskih nameščenj, ker bo sicer izgubil pojem definitivnega učiteljstva. Imamo tovariše, ki služijo že po deset, petnajst let provizorično in ni še najmanjše nade, da bi bili trajno nastavljeni. Če bo šlo tako dalje, bodo prej prišli do upokojitve kot pa do definitivnega mesta. Nič čudnega, če se učiteljstvo razburja. Pri sestanku šolskih voditeljev gorškega okraja je na pr. t. Raunich odločno nastopil za to, da se že enkrat izvršijo trajna nameščenja. Takj zahtevi se le pridružujemo. Omenjamo pa pri tej priliki, da dosežajo oblasti s svojim rezkim postopanjem proti učiteljstvu čisto nasprotno kar sicer žele doseči. Namesto da bi se učiteljstvo balo vsled težke dosegljivosti svojih, gotovo ne velikih pravic, se radi svoje brezpravnosti upira, ako že ne vselej očitno, pa vendar v dnu svoje duše. To dejstvo je zadosten dokaz, da je dosedanj način postopanja z učiteljstvom zavožen in da se bo treba vrniti nazaj in celo na ono pot, ko so veljali ne le zakoni, ampak tudi enostavna pravila uljudnosti nasproti učitelju, ako je bil vreden, do je vršil svoj poklic.

Četrta pokrajinska skupščina U. J. U. ljubljanskega poverjenišтва se je vršila letos 8. in 9. julija v Krškem na Dolenskem. Če bo dovoljeval prostor, bomo o skupščini še poročali.

Higijenični plesi. Kakor je naš list poročal, so učiteljska zborovanja v šolskih prostorih uradno zabranjena, ker so nevarna, kakor se je uradno ugotovilo, javnemu zdravstvu. Sicer se je učiteljstvo leta in leta shajalo k svojim zborovanjem, uradnim in neuradnim, v šolskih poslopih, in ni, kolikor je znano, nikdar nikjer zaradi tega nastala kaka zdravstvena nevarnost, vendar je bolje, da se misli raje prej kakor pa tedaj, ko bi bilo že prepozno. Smejo pa se, če učiteljstvo še ni vedelo, uporabljati šole za javne plesne, ako so združeni s šolskimi veselicami. Plesi niso nevarni higijeni, posebno ne v šoli. Ples je telovadba (in nič drugega), telovadba pa je priznana zdravju v veliko korist. Poleg tega spada (po

Gentileju) med umetnosti, zato se mora gojiti posebno v šoli. Iz teh razlogov se je 6. t. m. vršil ples v Lazaretu v poslopiju osnovne šole, pod pokroviteljstvom in s sodelovanjem gospoda nadzornika Cescanija. Mislimo, da je to dokaz, da je ples higijeničen in da spada v šolo. Učiteljstvo je za eno spoznanje bogatejše, spominjajoč se, da je že Nietzsche napovedal «Umwertung aller Werte».

Poljedelske nadaljevalne šole. Znano je neracionalno gospodarstvo našega kmeta; tu treba zboljšanja. Obstojajo sicer kmetijske šole v večjih centrih, a ne rode zaželjenega sadu. Urejene so po vzoru velikih ekonomij, temu je prikrojen tudi ves pouk. Zato si navadno fant, ki pride iz te šole domu na kmetijo, ne zna pomagati; iz razočaranja pušči često vse svoje priučeno znanje in dela po vzoru svojega očeta in deda, ali pa — kar je še huje — obrne rodni hiši hrbet in — če ne dobi kake boljše službe — postane postopač. Obstojajo sicer tudi nižje-organizirane kmetijske šole v manjših centrih, a kmetje se tudi teh ne poslužujejo, nekaj iz gmotnih ozirov, nekaj pa, ker ne morejo pogrešati sinov kot delovnih moči. O tem vprašanju razpravlja Schmidt v Quelle 3/1924; po njegovem mnenju bi bile za sedanje razmere najprimernejše kmetijsko-nadaljevalne šole, ki bi bile priključene domači šoli. Stroški bi bili malenkostni in možna bi bila najdalekosežnejša prilagoditev krajevnim razmeram. Važno je vprašanje: bodi taka šola obvezna ali neobvezna? V interesu stvari same je, da je neobvezna. Morda bi bil res sprva obisk slabši, a pri majhnem številu učencev je uspeh lažji; s tem bi pa začelo rasti zanimanje med ljudstvom. Učenci, ki so primorani posečati šolo, nimajo potrebnega zanimanja; šola je zanje brez koristi, obenem pa so balast in ovira pouka, kakor se to opaža pri obrtno-nadaljevalnih tečajih. Učitelj bi se izčrpal v izdržavanju discipline. Ne bilo bi tudi prav, če bi bile kmetijsko-nadaljevalne šole priključene neposredno na osnovno šolo; fant more prej nekaj časa kmetovati, da zraste zanimanje in se razvije zrelost. Spodnja meja bi naj bila 17. leto, zgornja meja pa je nepotrebna.

Spomen-ploču pok. Davorinu Trstenjaku, tom našem odličnem hrvatsko-slovenskom učitelju i pedagogu, sociologu i književniku postaviše njegovi častioči na kući gde se rodio, i to u selu Krčevinjama u južnoj Stajerskoj. Posvećenje ploče usledilo je 9. juna o. g., a prisustvovali mu izaslanik ministarstva prosvete te mnogobrojni njegovi častioči, osobito naše učiteljstvo.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

T. H. M. — Šebrelje: Prejeli prepozno za objavo.